

Kijken naar kortsluiting in het hoofd van de schrijver

Verlag boekbespreking 31 maart: “Grappen voor de schutters” van Mazen Maarouf

Surrealistische leeservaringen

“Geweld gebruiken om een goed doel te bereiken; wreed en zacht tegelijkertijd; net zo surrealistisch als de oorlog; ik probeerde het te snappen maar misschien is het niet te snappen; gruwelijk en verrassend; dreiging en humor naast elkaar; een vorm om dingen uit te drukken die je niet in een roman kunt doen.”

Dat waren enkele van de leeservaringen die genoemd werden in de levendige bespreking van de bundel korte verhalen “Grappen voor de schutters”, de eerste in de reeks Diasporaliteratuur uit de Levant. Sommigen vonden het boek moeilijk of zwaar om te lezen, vrijwel iedereen was erdoor gefascineerd en geraakt, en kon empathie ervaren met de hoofdpersonen (vaak een kind). Een lezer vertelde dat ze getroffen was door de foto op de kaft, omdat ze in haar jeugd met precies zulke speelgoedsoldaatjes had gespeeld. Iedereen ervoer ook de vervreemding die het boek oproept, er waren associaties met de schilderijen van Dalí, de tekeningen van Roland Topor en de sketches van Monty Python.

Culturele achtergrond kleurt de beleving en de verwachting

Bij de bespreking van de opmerkelijke kenmerken van het boek bleek dat je culturele achtergrond van invloed is op wat je opvallend vindt. Dat in bijna alle verhalen de personages geen naam hebben, bleek voor lezers met een westerse achtergrond een opvallend kenmerk omdat het afwijkt van wat gebruikelijk is in romans en verhalen uit de Europese en Amerikaanse schrijftraditie. Voor lezers met een Arabische achtergrond was dit aspect minder bijzonder, in de Arabische literatuur komt het regelmatig voor dat personages enkel worden aangeduid met hun rol: vader, broer, oom.

Ook bij het aspect van de ‘onbetrouwbare verteller’ was er een verschil merkbaar vanuit de literaire traditie of achtergrond: in de westerse literatuur verwachten lezers een vast vertelperspectief (verteller blijft in eerste persoon of derde persoon en wisselt niet). In de Arabische literatuur speelt poëzie een grotere rol, en dat maakt lezers meer vertrouwd met perspectiefwisselingen.

Het viel ook op dat lezers met een diaspora-ervaring het boek makkelijker en prettiger te lezen vonden dan anderen, en de inhoud meteen herkenden.

Literaire en persoonlijke context voor zingeving

In de verhalen van “Grappen voor de schutters” komen stijlfiguren voor zoals paradox, hyperbool, omkering, herhaling, understatement en zwarte humor. Deze stijlfiguren sluiten aan bij de stromingen absurdisme (literair) en existentialisme (filosofisch). Een belangrijk onderliggende visie in die stromingen is dat het leven geen intrinsiek of transcendent doel heeft, maar dat je zelf voortdurend met zingeving aan de slag moet zijn.

Ook trauma’s kunnen alleen verwerkt worden door daar actief mee bezig te zijn: Mazen Maarouf vertelt in een interview dat hij, nadat hij in IJsland was gearriveerd, twee jaar lang nachtmerries had. Pas na die tijd had hij genoeg rust om met zijn oorlogsherinneringen aan de slag te gaan. Deze verhalen zijn niet het eindresultaat van traumaverwerking, maar zijn *identity work* en *memory work* in actie – en daarmee een boeiend voorbeeld van diasporaliteratuur. In “Grappen voor de schutters” kijken we letterlijk naar de kortsluitingen in het hoofd van de schrijver.